

Kirjallisuusarviot

POLITIikka MARKKINOINA

SIDNEY BLUMENTHAL: *The Permanent Campaign: Inside the World of Elite Political Operatives*. Beacon Press, 1980.

JEFF GREENFIELD: *Playing to Win. An Insider's Guide to Politics*. Simon and Schuster, 1980.

Vaali vaalilta on usko poliittisten konsulttien merkitykseen vahvistunut Yhdysvalloissa. Carterin salaisena aseena vuonna 1976 pidettiin *Hamilton Jordania*, jonka Carter presidenttinä sitten toi Valkoiseen taloon ja teki hänestä uudelleenvalintaan tähtäävän kampanjansa päästrategin vuonna 1980. Reaganin menestyksen taustalla nähtiin tietokoneilla ja laajoilla äänestäjiä koskevilla kortistoilla uusoikeistolaiset poliittiset liikkeet luoneet konsultit, heidän joukossaan *Richard Viguerie*. Konsultit eivät ole varsinaisesti poliitikkoja, mutta heillä katsotaan kuitenkin olevan olennaisesti vaikutusta poliittiseen prosessiin.

Sidney Blumenthalin kirja käsittelee nimenomaisesti poliittisia konsultteja ammattiryhmänä. Konsultit katsotaan siinä niin keskeisiksi, että pyrkimys keskeiseen poliittiseen virkaan ei voi Yhdysvalloissa onnistua mikäli kampanjan johdossa ei ole ammattitaitoisia poliittisia konsultteja. Blumenthal on kirjaansa haastatellut jokseenkin kaikkia tämän uuden, merkittävän ammattikunnan edustajia. Konsulttien ammatillinen taitavuus arvioidaan heidän kyvysään käyttäen erilaisia ääntenkalastuksen ja poliittisen kannatuksen saavuttamisen tekniikoita ja kaavoja. Poliittikka näyttäytyy ehdokkaiden välisenä kilpailuna äänistä, ja tässä kilvassa poliittisen konsultin tehtävänä on auttaa työnantajansa voittoon. Vain ääritapauksessa hänestä tulee sellainen itsenäinen vaikuttaja kuten Viguerie. Poliittikan teorialle ei panna juuri mitään painoa, vaan poliittikka näyttäytyy henkilösuhteina, kynnä käyttäen hyväksi tiedotusvälineistöä, mahdollisuuksina kasvattaa vaalirahastoa,

politiikka-tekniikkana ja yleensä huomattavan manipulatiivisena, ei-ideologisena toimintana. Valtio, yhteiskunta, puolueet, demokratia, intressiryhmät, etniset tekijät tai muut vastaavat tekijät ja käsitteet tuntuvat puuttuvan konsulttien sanastosta. Mikäli teoriaa viljellään, haetaan opit psykologian puolelta. Blumenthal esittelee esimerkiksi alan veteraanin, *E. L. Bernays'in*, jonka sanotaan tuoneen »freudilaisuuden amerikkalaiseen kapitalismiin» korostamalla vaistojen merkitystä.

Ammattikunnan sisäiset ryhmittymät tuntuvat Blumenthalin haastattelujen perusteella muodostuvan käytettyjen tekniikoiden pohjalta. Yhtenä ryhmänä ovat tiedotusvälineiden mahtiin turvautuvat konsultit kun taas toiset hakevat hieman suorempaa — ja ideologisempaa — kosketusta äänestäjiin vastaanottajaryhmän mukaan viritetyillä kirjekampanjoilla. »Ruohonjuuritason» organisoitiin erikoistuneita konsultteja ei juuri tunnu olevan; he eivät ole konsultteja vaan agitaattoreita. Näille agitaattoreille toiminnalla on itseisarvoiset ideologiset perusteensa kun taas konsultit toimivat normaalien markkinalakien pohjalta. Tärkeintä tietoa konsulteille ovat mielipidetiedustelujen tulokset ja keskeisintä kyky tulkita näitä tiedusteluja »oikein».

Greenfield keskittyy pelkästään vaalitahtahtumiin vaikuttavien tekijöiden analysointiin ja näkee konsulttitoiminnan kehittymisen taustalla television vaikutuksen kasvun, mielipidetiedustelut, tietokoneet ja markkinakeskeisen politiikkakäsityksen vahvistumisen. Hän pitää konsultteja nimenomaisesti amerikkalaisena ilmiönä. Blumenthal taas pyrkii yleistämään ammattikunnan lähtökohtia ja näkee mahdollisuuksia tehdä läpilyöntejä freudilaisuuden ja clausewitsiläisen politiikkakäsityksen yhdistämisellä myös Yhdysvaltojen ulkopuolella. Hänen mielestään konsultit herkitävät poliitikkoja — ja politiikkaa — äänestäjien mielipiteille ja toimivat Yhdysvalloissa eräänlaisena »porvarillisena vastineena

Trotskin jatkuvalle vallankumoukselle». Konsulteilla on eräällä tavalla mobilisoiva vaikutus: he pyrkivät luomaan vaaleihin ja politiikkaan kiinnostavuutta äänestäjien saamiseksi liikkeelle jo olemassa olevien rakenteiden ja poliittisten keinojen sekä kaavojen puitteissa. Jotkut edustavat teknisen rationalismin täydellistymistä politiikassa, toiset taas toimivat tämän suuntauksen vastapainona. Osa konsulteista hyödyntää tietoisesti sitä, että ideologiset, moraaliset ja eettiset näkökohdat jäävät nykyään poliittisessa prosessissa hyödyntämättä. Kansalaishallinnosta on tullut alaihallintoa. Poliitikassa äänestäjät nähdään politiikka-palvelujen kuluttajina, joilla ei itsellään oleteta olevan osuutta ja syytä osallistua niiden aatteellisten, moraalisten ja eettisten valintojen punnintaan, joita poliittiseen päätöksentekoon sisältyy.

Oletettavasti reaganilaisuuden voitto presidentinvaaleissa vahvistaa niiden konsulttien asemia, jotka painottavat politiikkaa aatteellisena, moraalisena ja eettisenä toimittajana. Heidän vaikutuksestaan Blumenthalin luonnehtima »uusi politiikan tyyli» ulottuu myös vaalitahtumien ulkopuolelle, vaalien jälkeisiin hallintotoimiin ja varsinaiseen politiikkaan. Erityisesti politiikan oikealla laidalla ideologiset tuotteet myyvät nykyään hyvin.

Blumenthalin haastattelemat konsultit ovat varsin tietoisia siitä, että heidän asemansa on yhteydessä puolueiden heikkouteen, pitkäjännitteisten ohjelmien puuttumiseen ja siihen, että Yhdysvaltojen poliittinen järjestelmä ei ole parlamentaarinen. Järjestelmä luo mahdollisuudet paloitella markkinoitu tuote — valituksi haluava poliitikko — sopiviksi viipaleiksi erilaisille äänestäjäryhmille ja höyryä esiintymisiä kulloisenkin kuulijakunnan mukaan. Äänestäjien oletetaan hyväksyvän poliittinen ura yhtenä mahdollisena karriäärinä siinä missä toiset toimivat liikealalla, lääkäreinä tai muissa arvostetuissa ammateissa. Ehtona uralla menestymisessä nähdään ennen kaikkea varallisuus, köyhällä ei tähän pääomaintensiiviseen politiikkaan ole asiaa (eikä mahdollisuuksia palkata konsultteja). Varsin avoimesti myös todetaan, että poliittinen ura saattaa tarjota huomattavat mahdollisuudet

rikastua. Aivan pyyteettömästi ja vailla materiaalisia palkkioita ei yhteisiä asioita tarvitse hoitaa. Poliitiikka on yrittämistä sekin.

Niin Blumenthal kuin Greenfield ovat kuitenkin sitä mieltä, että myös amerikkalaisen politiikan perustana ovat ideologiset tekijät. Millään puhtaalla politiikka-tekniikalla ei taitavinkaan konsultti kykene takaamaan voittoa vaaleissa. Greenfield väittää, että politiikka-tekniikat eivät ole olennaisesti Yhdysvalloissa muuttuneet. Poliitiikan käsittäminen äänen myymiseksi ja ostamiseksi on vanhaa perua. Uutta on välikäsien — poliittisten konsulttien — muodostuminen selvästi omaksi ammattiryhmäkseen. Kumpikaan kirjoittajista ei kuitenkaan erittele Yhdysvaltojen politiikan ideologista perustaa. Heille ideologisuus on kokemuseräistä: tuotteita ei politikassa voi sittenkään myydä kuin saippuaa, vaikka politiikan normeissa ja peruskäsitteissä onkin paljon liikemaailmasta tuttua tavaraa.

Greenfield keskittyy politiikka-tekniikkojen ja politiikan kaavojen selostamiseen. Aineisto on historiallista politiologiaa ja hänen omiin kokemuksiinsa perustuvaa politiikan mieltämistä. Greenfield antaa neuvoja siitä miten »tuote» pitää pakata, millä teemoilla vaaleissa kannattaa esiintyä, mitä hyötyä on mielipidetiedusteluista, miten suhtautua julkiseen sanaan, kuinka käydä käsiksi vastustajaan ja miten valinnan jälkeen pitää menetellä, jotta tulee aikoinaan uudelleevalituksi. Tapana mieltää politiikka Greenfield on verrattain edustava ja jotkut hänen havaintonsa saattavat olla osuvia.

Esimerkiksi lehdistön Greenfield toteaa palvovan valtaa, vaikka toimittajat ammattietikkansa mukaisesti pyrkivätkin esiintymään riippumattomina ja kriittisinä. Lehdistö on hänen mielestään helposti niiden manipuloitavissa, jotka eivät säikähdä sen rituaaliin kuuluvaa kriittisyyttä. Poliitikot ovat erittäin riippuvaisia julkisesta sanasta, mutta riippuvuussuhde kulkee myös toisinpäin ja Greenfield välittää näkemystä, jonka mukaan toimittajien kanssa kyllä pärjää kunhan ottaa huomioon, että heihin uppoavat visiot, arkipäiväisyydestä poikkeavat aiheet, huomattavan valmiiksi työstetyt jutut ja pieni imartelu. Taitava tekijä kietoo

Greenfieldin mukaan helposti toimittajat pikkusormensa ympäri ja mainitsee esimerkkeinä tällaisista taitajista *Kissingerin*, *Patrick Moynihanin* ja *John Kennedyn*. Ilmapiiri on ehkä hieman muuttunut, sillä politiikan vieroksunnan kasvaessa toimittajat ovat joutuneet ottamaan hieman etäisemmän asenteen ja iskevät lujempaa. Mitään perustavaa laatua olevaa muutosta ei Greenfieldin mukaan ole kuitenkaan olemassa toimittajien ja poliitikkojen suhteissa.

Blumenthalin ja Greenfieldin teosten mielenkiinto liittyy tavallaan niiden latteuteen. Poliitiikan käsittäminen äänenkalastukseksi voi olla yleistymässä, mutta politiikan nuo käsitykset supistavat varsin kapea-alaiseksi, epäyhteiskunnalliseksi toiminnaksi. Poliittiset konsultit ovat toistaiseksi amerikkalainen ilmiö, mutta heidän kauttaan ei politiikkaa Yhdysvalloissa voi laajemmin valottaa. Tieteellisesti poliittisten konsulttien kiinnostuskohdat ovat hyötykustannus-ajatteluna enemmän liiketaloustieteen puolella kuin politologiassa, vaikka heidän toimintansa pohjautuukin tiettyyn analyyttiseen traditioon amerikkalaisessa politiikassa.

Pertti Joenniemi